

med næbbet vendt i arrigskab mod sine fæller og slægtninge *Christian Elling* (8).

Formedelst dens melankolske, behagelige sang ... holdes den ofte i stuen. Her bliver den så tam, at den sætter sig på bordet og spiser med af tallerkenen (1809; 9).

Der synger hver dag en rødhals · i havens hårde sne. · Den tapreste lille sanger, · som nogen kan ønske at se. · En rislende tonekilde · blev dybt i dens strube lagt. · Den springer, den strømmer, den lyser. · Den tror på sin sejrende magt *Hans Hartvig Seedorff* (10). En rødkælk synger kildeklare toner · som sorg der smiler, lykke der forsoner *Otto Gelsted* (11). Nej, hør hvor morsomt det i grunden lyder – du trækker uret op, du lille fugl! · Der er den jo, på brystet rødlig gul, · og nu – en jubeltrillestrøm der flyder! *Peter Ommerbo* (12). Dynebjerge af rødkælkdunede skyer *Tove Meyer* (13).

Rødkælken pipped bønligt · og satte sig til rette · på Kristi tornekrone; · den ville smerten lette · og piller tjørnens torne · varsomt af Kristi pande, · så blodet drypped på dens bryst · – hvad jo enhver kan sande *Niels Th. Mortensen* (14).

Carl Johan Frederiksen, Fuglen (15); Peter Ommerbo, Rødhalsen (12); Valdemar Rørdam, Rødkælken (16); Hans Hartvig Seedorff, Robin Rødbreast (17); Knud Wiinstedt, Rødkælk (18), Rødkælken (19).

LITTERATUR: (1) 695b 11f; (2) Nordens fugle i farver I; (3) 782q 139; (4) 222b 24f; (5) 753x 31; (6) 16c 73; (7) 683b 158; (8) 193b 53; (9) 439d 264; (10) 782q 142; (11) 270j 71; (12) 657b 40; (13) 567c 68; (14) 577 35; (15) 244b 29f; (16) 753o 9-11; (17) 782q 139-42; (18) 906 61f; (19) 906g 54.

Sangere, *Acrocephalus*, *Phylloscopus*, *Sylvia*

SIVSANGER, *Acrocephalus schoenobaenus*, har brun, mørkstribet overside og hvidgrå underside, over øjet en gul stribe. Alm. i sumpet terræn med tagrør og siv, dog aftaget meget det sidste årti.

RØRSANGER, *Acrocephalus scirpaceus*, har rødbrun over- og grålig til næsten hvid underside. Alm. i rørskov.

SKOVSANGER, *Phylloscopus sibilatrix*, er grønlig på oversiden, har gule kinder, forbryst og bug er hvide. Yngler i bøgeskov med tæt bundvegetation.

LØVSANGER, *Phylloscopus trochilus*, er grønbrun med gråbrune vinger og hale, dens hvidgrå underside har et gulligt anstrøg, over øjet en gullig stribe. Alm. yngletræfugl i skov og krat.

HAVESANGER, *Sylvia borin*, er en uanselig lille fugl med gråligbrun ryg og hoved og grågullig underside. Alm. yngletræfugl i tætte hegn, skovbryn etc.

TORNSANGER, *Sylvia communis*; askegråt hoved, gråbrun overside, mørkebrune vinger og hvid underside med brunligt skær. Alm. yngletræfugl.

GÆRDESANGER, *Sylvia curruca*; lysegråt hoved, olivengrå ryg og vinger, lysegrå underside og renhvid strube. Alm. i haver, parker, markhegn, skovbryn.

– Danmarks Dyreverden 8, 206ff.

GÆRDESANGER 1852ff (1) gærde i betydningen hæk, hegn; *gærdesmutte* o. 1700ff (2), *gøgemoder* o. 1700ff (3) gøgen lægger ofte æg i reden; *brunsmutte* Han h. (4), *møllefugl* Munke-Bjergby (5), *den lille møller* (6) fra tysk, sangens slagstrofer ligner et møllehjulsklapren, de sammenlignes oftest med smæk fra en klippende havesaks (7), »en sollys formiddag kan denne klippen ... lyde som en munter pigelatter, men også som barnegråd en tordengrå aftenstund« *N. T. Tortzen* (8).

HAVESANGER: *havebusksmutte* 1828 (9), *havesmutte*, *græssmutte* 1852 (10) *haveirska*, *kirsebærfugl* Bornholm (11), den kommer når kirsebærtræerne blomstrer.

»Den kunne godt kaldes solskinssangeren eller kildesangeren. Så uendelig blød og bøjelig, stilfærdig og samstemmig i sin klare harmoni er nemlig dens syngen, at man har sammenlignet den med

Da rødhalsen piller tornene ud af Kristi pande, faldt en blodsdråbe på dens bryst. Kalkmaleri i Mariager kirke, Randers amt. Foto: Nationalmuseet.

Tornsanger. BIOFOTO/Erik Thomsen.

en skovbæks rislen. Og minsandt en om ikke man ligefrem i dens entonige kvinden kan se, hvordan solen spiller i det klare kildevand, som det løber på harefod hen over småsten og skovbund i et net af sol og skygge under bøgelyse træer« *N. J. Tortzen* (12). »Havesangeren synger om hygge, rigtig god gammeldags hygge, som den findes i en rigtig god, gammeldags have. Ikke noget med de stærke lidenskaber her, aldrig ude af ligevægt, men blødt og rislende falder tonen og finder sangbund hos den, der strækker sig i græsset for at hvile og nyde havens stille fred« *Knud Hee Andersen* (13). – Peter Ommerbo, Havesangeren (14).

LØVSANGER: *spurvekonge* o. 1700ff (15), *fagerfis* 1763 (16), *uægte nattergal* 1842 (17), *lille bladsmutte* 1852ff (18).

Nydelig af skikkelse og livlig og munter i sine bevægelser, som om den havde kviksølv i sig *E. Weisenberg-Lund* (19); kommer løvsangeren ikke med det første løv i skoven er der noget galt i Danmark – det ville være som løvspringet manglede noget af sin forfædres ungdommelighed, hvis det ikke blev ledsaget af den lille sangers toneleg *N. J. Tortzen* (20). Netop så fine og skære og

bløde som dens toner er, netop så blid og yndig er våren, når den endelig kommer ... løvsangeren, hvis toner stiger i fylde og klangfarve dag for dag, mens løvspringet står på, synes at ville gribe hele forsommerens rigdom og udtrykke den i en eneste strofe *Knud Hee Andersen* (13); løvsangerens lille, spinkle, henåndende sang, som får tanken til at sysle med anemonernes hvide flor og de første bølgeblades dunede grønt *Vagn Holstein* (21); der er noget lyst, bevæget, typisk nordisk over dens bløde, melodiske sang *Svend Kaulberg* (22).

Så jomfruren, så uskyldsfæn og fager, · lidt vemodsstemt, i klangen dæmpet, blødt *Peter Ommerbo* (23); en frygisk tonestige · af frydefulde fløjtelyd. · · Som hyldens skære skærme · er den et lys, et kildebrud, · som somren af sit ærme · har rystet ud *Asger Pedersen* (24).

Peter Ommerbo, Løvsangeren (23); Asger Pedersen, Løvsanger (24).

RØRSANGER: *Minnas sanger* 1823 (25) denne fugl eller sivsanger; *rørviptjert* 1829 (26), *rørsmutte* 1829ff (27), *rørspurv* 1823, 1852 (28), *halvgråspurv* Tåning ØJylland (29).

»Liden rørspurv sagte klynker · på sit sivbedækte bo« *Joh. Gerh. Fr. Garbrecht* (30). »Rørsangeren

kvidrede så sagte og tyst som ville den ikke overdøve vindens susen i gråpilens blade« *R. C. Mortensen* (31); i enkelte takter minder klangen om knirkende tagrør (32).

Johan Skjoldborg, Rørsangeren (33).

SKOVSANGER: *grønsanger* 1878ff (34), *tokrone-fugl* (35), *tokronesanger*: dens »svirresang« ligner »den lyd, som en søldaler frembringer når den efter at være snurret rundt efterhånden falder« [på et hårdt underlag] (36). »Der smutter grøn sanger på lette små vinger · og ler med et lystigt og luftigt skinger · som en sølvskilling på et marmorbord klinger: · sippe-sip, klirre-ling« *Valdemar Rørdam* (37); det lyder »som om den lille fugl rundt-håndet strøede toner vifteformet ud omkring sig, som var det søldalere« *N. J. Tørtzen* (38).

»Den uanselige lille skovsanger, der har farver som bøgeløvet, når det er ungt og gyldent, og hvis vinger er lette og bøjelige som bøgebladene. Ja, han er som et bøgeblad, der har fået mæle og liv, der er solflimmer i hans triller, og han synes at komme til verden i de første dage af maj som andre bøgeblade ... fra en gren kaster han sig ud og svæver et stykke på sine bløde, velformede vinger – der er noget sommerfugleagtigt over den« *N. J. Tørtzen* (38).

TORNSANGER 1852ff (39) bygger rede bl.a. i tjørnebuske; *lille kvabskade* [tornskade] 1852 (40), *torn-græssmutte* 1875 (41), *grå græssmutte* (42) *julemand(en)* ØJylland efter den hvide strubes lighed med et skæg (43), passer bedre på gærdesangeren.

Havesanger ved rede. BIOFOTO/Benny Gønsbøl.

Stemmetydning: vil-I, vil-I bare se! – vil-I, vil-I komme herhen! (44).

»Sivsangere smægter på små violiner« *Aage V. Reiter* (45); »[dens] spinkle savskær-verse, der står så godt sammen med rørtykningernes monotone evighedshvisken« *Svend Fleuron* (46).

LITTERATUR: (1) 451 156; (2) 65 7,250; 451 156; 683b 122; (3) 26 3, 86; 451 156; (4) 287b; (5) 160 1906/134: 378; (6) 16b 63; (7) 511 32; (8) 51 23/6 1951; (9) 880; (10) 451 158; (11) 785 202; (12) 791 19/5 1949; (13) 16c 62,71; (14) 657b 50f; (15) 170 1909,54; 693b 1,629; 451 159; 683b 120; (16) 693b 1,629; (17) 822c 37; (18) 451 159; 756 16,289; (19) 245 2,1927,78; (20) 51 19/4 1952; (21) 361b 8; (22) 438c 16; (23) 657b 51; (24) 672 15f; (25) 842 73; (26) 903 5.2,166; (27) 903 5.2,166; 451 165; (28) 266 4; 451 165; (29) 388 (1934); (30) 266 4; (31) 578 17; (32) 511 36; (33) 799b 13f; (34) 683b 163; 753o 16; (35) 791 29/4 1949; 421 9/5 1953; (36) 683b 163; (37) 753o 16f; (38) 421 23/5 1954; (39) 451 156; (40) 451 156; (41) 451b 264; (42) 683b 124; (43) 932 10, 1945,93; (44) 683b 125; (45) 726c 34; (46) 222j 22.

Munk, *Sylvia atricapilla*

Hannens overside er gråligbrun og bugen hvidlig, issen sort, mens hunnen er mere brunlig og har lys rødbrun kalot. Meget alm. yngltrækfugl og en af vore bedste sangere.

– Danmarks Dyreverden 8, 218-20.

Munk o. 1850ff (1) fordi hannens isse er sort som en munkehætte; *nattergalens horeunge* 1796-1802 (2) er snarere gulbug, se nedenfor; *haveskade* 1801ff (3), *spikke* 1804ff (4), *brunskalle* om hunnen 1763ff (5); *munkefugl* 1852 (6), *skomagerfugl* SFyn 1889 (7) på grund af de mørke farver, sml. suder bd. 1.

Sangens overslag eller »hornsignal« kan omskrives til: nu er våren kommet – ak, den flygter igen! (8).

»Munken synger altid, som om den er en lille smule fuld« *Achton Friis* (9); »– runde, bløde klarinettoner, korte lidt boblende fagottoner mellem hinanden« *Carl Weismann* (10).

Så vidt og bredt omkring i grønne skov · en klar